

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ VE BİRLİKLERİNDE YENİ DÖNEM BAŐLADI

I- GİRİŐ

Ülkemizin deęiŐik bölgelerinde 58 ilde, 23 adet tarımsal ürünün alımı, işlenmesi ve pazarlaması konularında önemli görevler yerine getiren tarım satış kooperatifleri ve bunların üst kuruluşları olan birlikler, yaklaşık 100 yıldır ortak üreticilerine hizmet vermektedirler.

Üretici ortaklarına uygun Őartlarda girdi temin etme, ürettikleri ürünleri değerlendirme ve ihtiyacı olan finansmanı sağlama konularında aktif olarak çalışan kooperatif ve birlikler böylece ortaklarının menfaatlerini koruma, karŐılıklı yardımlaŐma ve dayanıŐma içerisinde faaliyetlerini gerçekteŐirme noktasında önemli iŐlevleri yerine getirmektedirler.

Halen, ülkemizde yaklaşık 700.000 üretici ortak tarafından kurulan 322 adet tarım satış kooperatifi ve bu kooperatiflerin oluŐturduęu 17 adet tarım satış kooperatifleri birliği bulunmaktadır. Ancak bu birliklerden 1'i gayri faal durumda olup, 3'ü ise tasfiye kararı alarak tasfiye sürecini devam ettirmektedirler.

Tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin tabi oldukları 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunda günün ihtiyaçlarına göre zaman zaman yapılan değişiklikler, bu kuruluşların faaliyetlerini büyük ölçüde etkilemekte ve genellikle önemli sonuçlara neden olmaktadır. Bu çerçevede, yaklaşık bir asırlık geçmiŐi olan bu kuruluşlarla ilgili yaşanan dönemler ve 2013 yılında yapılan son değişiklikler üzerinde durulacaktır.

II- TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ VE BİRLİKLERİNİN YAPISI, İŐLEYİŐİ VE ÇALIŞMA USULLERİ İLE İLGİLİ YAŞANAN DÖNEMLER

Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri, 4572 sayılı Kanuna göre, ortaklarının karŐılıklı yardım, dayanıŐma ve kefalet suretiyle mesleki faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını sağlamak, ürünlerini daha iyi Őartlarla değerlendirmek ve ekonomik menfaatlerini korumak amaçlarıyla kurulmaktadır. Bir tarım satış kooperatifi için en az 30 üretici ortak, bir tarım satış kooperatifleri birliği için ise en az 3 tarım satış kooperatifi gerekmektedir.

Tarım satış kooperatifleri ve birliklerini düzenleyen 4572 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin 2 inci fıkrası bu kuruluşlar için uygulanacak hükümlerin sırasını belirlemiŐtir. Buna göre; tarım satış kooperatif ve birlikleri hakkında sırasıyla, 4572 sayılı Kanun, 4572 sayılı Kanunda açıkça örnek anasözleşmelerde düzenleneceği belirtilen hususlarda örnek anasözleşmeler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun anonim Őirketlerle ilgili hükümleri uygulanmaktadır.

Ülkemizde tarım satış kooperatif ve birlikleri kuruluşundan itibaren farklı kanunlara tabi olmuŐlar ve faaliyetlerini bunlara göre sürdürmüşlerdir. Bu kuruluşlar, 1960'lı yıllara kadar kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyet göstermekte iken, bu dönemden sonra ekonomik Őartlar ve politikalar doğrultusunda devletin tarım politikasının birer aracı olarak kullanılmıŐlardır. Bu çerçevede birlikler, 1964 yılından itibaren devlet adına ürün alımı ve

satımı için görevlendirilmiş ve bu yıldan itibaren birliklerin amacı, devlet adına ürün mübayaa etmek ve tarım ürünleri piyasasını düzenlemek olmuştur.

Ancak üreticinin fiyat yoluyla doğrudan desteklenmesi uygulaması; siyasi tercihlere dayalı olarak işlem yapılması, büyük miktarlarda ürün satın alınması, yüksek miktarlarda stok maliyetlerine maruz kalınması, karlı olmayan yatırımlar gerçekleştirilmesi, gereğinden fazla sayıda personel istihdam edilmesi gibi sorunlar ortaya çıkarmıştır.

Yaşanan bu olumsuzluklar ve ülke ekonomisinin sıkıntıları nedeniyle 1994 yılında bu döneme son verilmiştir. Nisan 1994 ekonomik istikrar tedbirlerinin bir sonucu olarak bu dönemden itibaren devlet destekleme alımı uygulamasına son verilmiştir. Bu tarihten itibaren birliklerin ürün alımları Devlet Destekleme Fiyat İstikrar Fonu (DFİF) kaynaklarından sağlanan kredilerle gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, birliklerin destekleme dönemlerinde ulaştıkları büyüklükler, aşırı istihdam ve gereksiz yatırımlar sonucunda bu dönemde de kullanılan kredilerin geri dönüşünde büyük sorunlar yaşanmıştır. Birlikler, yaşanan bu süreçler sonucunda sermaye yapılarını güçlendiremedikleri için faaliyetlerini sürdürmekte kamu kaynaklarına bağımlı hale gelmişlerdir.

Birliklerin yaşadıkları bu sorunlar ve devlete bir yük haline gelmeleri nedeniyle, etkin ve sürdürülebilir bir şekilde özerk ve mali yönden bağımsız kılmak amacıyla birliklerin yeniden yapılandırılma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla, 16 Haziran 2000 tarihinde tarım satış kooperatifleri ve birliklerini düzenleyen 4572 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılanması için yasal bir çerçeve oluşturmak, bu kuruluşlar üzerinde devletin sahip olduğu genel müdür ve genel müdür yardımcılarının atanması, yatırımlarına izin verilmesi, birlik genel kurul kararlarının onaylanması, ürün alım fiyatlarının açıklanması gibi yetkileri kaldırmak böylece bu kuruluşların üretici ortakları tarafından yönetilir hale getirmek, ekonomik faaliyetlerini verimli bir şekilde yapmaları bakımından mali yönden bağımsız olmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

Bu Kanun ile başlayan yeniden yapılandırma sürecinde alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi konularında çalışma, inceleme ve önerilerde bulunmak üzere, Yeniden Yapılandırma Kurulu oluşturulmuştur. Kurul tarafından, ihtiyacın üzerinde istihdamın yapılmaması, genel yönetim giderlerinin azaltılması, yeni yatırımların piyasa araştırmaları ve fizibilite çalışmalarına dayandırılması, atıl kaynakların satılarak işletme sermayesi oluşturulması, ikincil işletme faaliyetlerinin gözden geçirilerek zarar edenlerin kapatılması gibi belli bazı hedefler belirlenmiştir. Bu süreçte ayrıca birliklere, 1 Mayıs 2000 tarihi öncesi borçlarının terkin edilmesi, işten çıkarılacak personelin kıdem ve ihbar tazminatı ödemelerinin karşılanması, yeniden yapılandırma için gerekli olan uzmanlık ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi ve ürün alımlarına yönelik olarak DFİF kaynaklarından döner fon olarak uygun koşullarda kredi kullanılması gibi önemli imkânlar da sağlanmıştır.

Tarım satış kooperatifleri ve birliklerinde uygulanan Yeniden Yapılandırma Programı 2008 yılından sonra fiilen işlememiş, ancak hukuki olarak 11 Nisan 2013 tarihinde 4572 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler ile sonlandırılmıştır.

III- TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ VE BİRLİKLERİNDE YENİ DÖNEM

Tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin yeniden yapılandırma dönemindeki faaliyetleri bazıları için olumlu sonuçlanmış ve ekonomik olarak güçlenmişler, ancak bazıları için ise istenmeyen neticeler ortaya çıkarmış ve mali açıdan zayıflamışlardır. Birliklerin

genelinde DFİF kredileri ile bunlara işletilen faizlerin geri ödenmesi noktasında büyük sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle gerek mali sorunların çözüme kavuşturulması, gerekse birliklerin yapısal sorunlarının giderilmesi amaçlarıyla bir kanun değişikliği yapılması zarureti doğmuştur.

Bu amaçla yapılan çalışmalar neticesine 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunda önemli değişiklikler içeren 28/03/2013 tarihli ve 6455 sayılı Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 11/04/2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanunla hayata geçirilen bu değişiklikleri, yapısal sorunların düzeltilmesi ve mali sıkıntıların giderilmesi ana başlıkları altında toplamak mümkündür.

A- Yapısal Sorunların Düzeltmesiyle İlgili Düzenlemeler

Kanunun amaç maddesi değiştirilerek; tarım satış kooperatif ve birliklerinin kooperatifçilik ve kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak yönetilmelerini, özerk, güçlü ve bağımsız mali yapıyla piyasa koşullarında etkin, verimli ve sürdürülebilir bir şekilde faaliyet göstermelerini sağlamak ve tarım satış kooperatifçiliğini güçlendirmek ifadeleri getirilmiştir. Böylece hem kurumsallaşma, kooperatifçilik, iyi yönetim ilkelerini uygulama hem de mali olarak özerk ve güçlü olma amaçları ortaya konulmuş, yapılan diğer değişikliklerle de bu amacı destekleyen hükümler getirilmiştir.

Kooperatif ve birliklerdeki ortaklık paylarının devrine izin verilerek, bunun şartları örnek anasözleşmelere bırakılmıştır. Önceki dönemde ortaklık payının devri mümkün değil iken buna imkan verilerek, bu kuruluşların büyümeleri ve sürekliliği sağlanmış, diğer taraftan sermayelerinin azalması ve güç kaybetmeleri önlenmiştir.

Kooperatif ve birliklerin birbirleri ve ortakları ile üretim girdisi temini ve ürünlerin değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları her türlü muameleden borsa tescil ücreti alınmayacağı hükme bağlanmıştır. Böylece, bu işlemlerin ortaklar arası muamele sayılması sağlanarak bu kuruluşlar maddi külfetten kurtarılmıştır.

Kooperatif ve birlik organları ile temsile yetkili personelinin, tüm faaliyet ve kararlarında, iş ve işlemlerinde genel kabul görmüş rasyonel işletmecilik uygulamaları ile kurumsal yönetim ve kooperatifçilik ilkelerini dikkate alacağı, kuruluş amaçları doğrultusunda hareket edeceği, varlıklarını, mali yapısını ve rekabet gücünü koruyup geliştirme yönünde gerekli titizliği göstereceği ve basiretli bir tacir gibi davranacağı Kanun maddesi haline getirilmiştir. Bu düzenleme ile bu kuruluşların rasyonel işletmecilik, kurumsal yönetim ve kooperatifçilik ilkeleri doğrultusunda yönetilmeleri, kuruluş amaçlarına uygun davranılması, varlıklarının korunarak mali yapının güçlü tutulması noktasında da basiretli bir tacir gibi hareket edilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bunların yapılmaması halinde ise doğal olarak sorumluluk hükümleri ortaya çıkabilecektir. Böylece, önceki dönemlerde bu kuruluşların iyi yönetilememe gerekçesiyle ortaya çıkan sorunları ve zararlarının tekrar oluşmaması hedeflenmiştir.

Bu kuruluşlarda iyi yönetimin oluşturulması hususu ile bağlantılı olarak, Bakanlığa kanunların emredici hükümlerine ve amacına aykırı olmamak şartıyla, Kanunda örnek anasözleşmeyle düzenleneceği belirtilen hususlar ile kooperatif ve birliklerin çalışmalarına ilişkin gerekli gördüğü konularda düzenleme yapma ve kurumsal yönetim ilkelerini belirleme yetkisi verilmiştir. Bu kapsamda, tarım satış kooperatif ve birlikleri için kurumsal yönetim

ilkeleri belirlenebilecek ve daha şeffaf, hesap verebilir, rasyonel, etkin, etkili ve verimli yönetilmeleri bakımından altyapı oluşturulabilecektir.

Kooperatif ve birliklerin organları yeniden düzenlenerek, genel kurul ve yönetim kurulu olarak belirlenmiş ve denetim kurulu kaldırılmıştır. Ayrıca, kooperatiflerde müdür veya vekilinin yönetim kurulunun doğal üyesi olması sağlanmıştır. Yine, genel müdür dışındaki birlik yönetim kurulu üyelerinin en az ikisinin dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olması şartı getirilmiştir. Böylece, bu kuruluşlarda profesyonel yönetim anlayışının ve yapısının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan bu değişiklik, üretim girdilerinin temin edilmesi, ürün alınması, işlenmesi, pazarlanması, yeni mamullerin geliştirilmesi gibi çok önemli ve üretici ortakların geçimlerini yakından ilgilendiren konuların daha profesyonelce ele alınması ve günün piyasa koşullarına uygun olarak sonuçlandırılması bakımından çok önemli bir düzenleme olmuştur.

Yine, yönetimde istikrarın sağlanması bağlamında, haklarında 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda sayılan ve göreve seçilmelerine engel teşkil eden suçlar veya görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle adli makamlarca dava açılması, Bakanlıkça 1163 sayılı Kanunun 90 ıncı maddesi gereği görevlerine tedbiren son verilmesi, 4572 sayılı Kanunun 5 inci maddesi kapsamında yapılan denetim sonucunda düzenlenen raporda ibra edilmemeleri yönünde görüş belirtilmesi veya genel kurula katılma hakkına sahip olanların beşte üçünün gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı olarak talepte bulunması halleri dışında, yönetim kurulu üyelerinin görev süreleri dolmadan azli ve yerlerine yenilerinin seçilmesi ile ilgili hususların, genel kurul toplantısı gündemine alınıp görüşülemeyeceği, bu hususların varlığı halinde ise kararların hazirun cetvelinde imzası bulunanların yarısından fazlasının oyuyla alınabileceği hükmü getirilmiştir. Böylece, yönetim kurulu üyelerinin görev süreleri dolmadan azli ve yerlerine yenilerinin seçilmesi ile ilgili hususların genel kurul toplantısında görüşülebilmesi için somut kriterler getirilmiş ve karar nisabı artırılmıştır. Aynı şekilde, genel müdürlerin görevden alınmaları objektif kriterlere dayandırılarak, bu alandaki performans kayıplarının ve keyfilikğin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Tarım satış kooperatif ve birliklerinin etkin ve verimli bir şekilde yönetilmeleri bakımından, yönetim kurulunun karar, gözetim ve denetim organı olması, icranın ise genel müdürlüğe bırakılması amaçlanarak görev ve yetkiler yeniden belirlenmiştir. Yönetim kurulu birlik faaliyetlerine ilişkin ilke ve esasları saptama, yıllık iş programları, politika ve stratejiler ile personel politikasını belirleme, iş ve işlemlerin bunlara uygun yürütülmesini gözetme ve bu kararlarının yerine getirilmesini denetleme işlevlerini; genel müdür ise birlik faaliyetlerinin yönetilip yönlendirilmesinden sorumlu olup, kanun, anasözleşme, genel kurul ve yönetim kurulu kararları ile yıllık iş programları, politika ve stratejik hedefler doğrultusunda birlik faaliyetlerinin yürütülmesi için uygun idari yapıyı oluşturma, yönetme ve yönlendirme işlevlerini yerine getirecektir.

Kooperatif ve birliklerde etkin olarak görev yapmayan denetim kurullarının kaldırılmasından sonra ortaya çıkabilecek denetim boşluğunun doldurulması ve etkili bir denetim sisteminin oluşturulması amacıyla, Bakanlıkça ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenen birliklerin, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun ilgili hükümlerine göre bağımsız denetime tabi olacakları belirlenmiştir. Bu çerçevede, “Bağımsız Denetime Tabi Olacak Tarım Satış Kooperatif Birliklerinin Belirlenmesine Dair Tebliğ” Bakanlıkça çıkartılmış ve 14/06/2013 tarihli ve 28677 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bu Tebliğ ile ortak sayısı, çalışan sayısı, net satış ve aktif toplamı kıstasları bağımsız denetime tabi olmanın şartları olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Türk Ticaret Kanununun 397/5 hükmü

gereğince Bakanlıkça “Bağımsız Denetime Tabi Olmayan Anonim Şirketler ile 4572 sayılı Kanuna Tabi Kooperatif ve Birliklerin Denetimine İlişkin Yönetmelik” çıkartılacak ve bağımsız denetim dışında kalan birlik ve kooperatiflerdeki denetim sisteminin nasıl olacağı belirlenecektir.

Yönetim kuruluna, doğrudan ya da Bakanlıkça yapılan denetim veya bağımsız denetim sonucunda bir görüş olarak bildirilmiş ise, birlikte ve bir birliğe bağlı olmayan kooperatiflerde üst üste üç dönemin menfi gelir gider farkı ile sonuçlanması veya her hâlükârda menfi gelir gider farkının toplam aktif değerlerin yüzde onuna tekabül etmesi veya borç ödemede ve giderlerin karşılanmasında sorun yaşanması durumlarında, birlik ve ortak kooperatiflerin veya kooperatifin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşüren sebeplerin erken teşhisi, gerekli önlemlerin alınması ve riskin yönetilmesi amacıyla derhal uzmanlardan bir komite kurmak ve komitenin sağlıklı bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere her türlü tedbiri almak yükümlülüğü getirilmiştir. Uzman komitesi raporunun, düzenlenmesini takip eden ilk genel kurul toplantısında, gündemde olmasa bile ayrı bir gündem maddesi olarak görüşülmesi ve birlik veya kooperatifin varlığını ve faaliyetlerini geliştirip sürdürmesi için gerekli telafi edici tedbirlere ilişkin kararların alınması zorunludur. Bu düzenleme ile de kooperatif veya birliğin faaliyetlerinde bir kötüye gidiş olması durumunda, bunun ileride mevcudiyeti tehlikeye atacak boyutlara ulaşmaması bakımından önceden tespit edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması sistemi hayata geçirilmiş ve bu husus yönetim kuruluna bir yükümlülük olarak getirilmiştir.

B- Mali Sıkıntıların Giderilmesiyle İlgili Düzenlemeler

Birliklerin, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında takip edilenler de dahil olmak üzere, 1/5/2000 tarihinden sonra DFİF Gider Hesabından kullandıkları krediler ile bu kredilere banka cari faizi veya TEFE/ÜFE aylık değişim oranından düşük olanını basit usulde uygulanmak suretiyle hesaplanarak eklenecek tutarın Kanunda belirtilen hükümler uyarınca ödenmesi şartıyla, söz konusu kredilere ilişkin olarak Kanun değişikliğinin yapıldığı tarihin kadar uygulanan faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer’i alacakların tamamının tahsilinden vazgeçilmektedir. Bu şekilde yeniden yapılandırılan tutar, 2014 yılından başlamak üzere eşit taksitler halinde yılda bir ödenecek ve ödemeler en fazla on beş yılda tamamlanacaktır. Yeniden yapılandırılan tutara taksit döneminde herhangi bir faiz uygulanmayacaktır. Ayrıca, yeniden yapılandırılmış olan borcun 2014 yılında tamamen ödenmesi halinde, Kanun uyarınca yeniden hesaplanan faiz tutarlarından yüzde yirmi beş oranında indirim uygulanacaktır. Anılan bu değişikliğin usul ve esasları Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ve 08/11/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Kaynaklı Kredi Borçlarının Yeniden Yapılandırılmasına Dair Karar” ile belirlenmiştir.

Birliklerin bu borçlarının yeniden yapılandırılması işlemleri ile 2000 yılından itibaren kullanılan DFİF kredilerinin işlemlerinde faiz, cezai faiz, gecikme faizi, gecikme zammı gibi fer’i alacakları silinmiş, anaparalara banka cari faizi veya TEFE/ÜFE aylık değişim oranından düşük olanını basit usulde uygulanmış, bulunan miktarlar 15 eşit taksite bölünmüş ve yılda bir taksit ödemesi şeklinde protokollere bağlanmıştır. Gerçekleştirilen bu yapılandırma sonucunda DFİF kaynaklı borçlarının yaklaşık yarıya indirilmesi ve yılda bir ödeme olmak üzere 15 yıla ertelenmesi sayesinde Birliklerin kamu kaynaklarından uzun yıllar faydalanması sağlanmıştır.

Kooperatif ve birliklerin 11/04/2013 tarihi itibariyle kesinleşmiş en son bilançolarındaki açıkların yedek akçelerden ve fonlardan karşılanamadığı takdirde, ortaklara bu bilanço açıklarını kapatmak üzere ve açıklarla sınırlı olmak kaydıyla, en fazla sermaye taahhüt tutarları kadar ek ödeme yükümlülüğü getirilecektir. Ancak ek ödeme yükümlülüğü, ortaklığın çıkma veya çıkarılma nedeniyle sona ermesi hallerinde ödenecek sermaye paylarından düşülecek ve ortağın ödenmiş sermaye payını aşan ek ödeme tutarı tahsil edilecektir. Geçici maddeyle getirilen bu düzenleme ile bilançolardaki zararların ek ödemelerle kapatılması hedeflenmiş, ancak bu ek ödemeler için sermaye taahhüt tutarı tavan olarak belirlenmiş ve çıkma veya çıkarılma durumunda ödenen sermaye payı ile mahsuplaşarak tahsil edilmesi esası benimsenmiştir. Bu sayede kooperatif ve birliklerin mali tablolarında düzeltilmeler sağlanacak, kredibiliteleri artacak ve aynı zamanda ortaklarda sahiplik bilinci gelişecektir.

Öte yandan 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna, 18/04/2013 tarihli ve 28622 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 03/04/2013 tarihli ve 6456 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ilave bir geçici madde eklenmiştir.

Bu değişiklikle, 1/5/2000 tarihinden sonra DFİF kaynaklarından kredi kullanan ve Kanun değişikliğinin yapıldığı tarih itibariyle kredi bakiyesi bulunan birliklerin, ilgili maddenin yayımını izleyen üç ay içinde tasfiye kararı almaları ve Kanun maddesinin hükümlerinden yararlanmak için Bakanlığa başvurmaları hâlinde, tasfiye süreçlerinin tamamlanması ve birliğin ticaret sicil kayıtlarının silinmesini takiben, Hazine alacağına dönüşen DFİF kaynaklı kredi borçlarının ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre takip edilen borçları ile kamuya olan diğer borçlarının terkin edilmesi imkanı sağlanmıştır.

Anılan bu değişikliğin usul ve esasları Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ve 18/12/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Tasfiye Kararı Alan Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin Tasfiyelerine İlişkin Usul ve Esasların Belirlenmesi ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Olan Borçlarının Terkin Edilmesine Dair Karar” ile belirlenmiştir. Kullandıkları DFİF kredilerini geri ödemeleri mümkün olmayan ve 6183 sayılı Kanuna göre takibata uğramış olan birlikler, tasfiyeye girmeleri halinde bu borçlardan ve kamuya olan tüm borçlarından kurtulmuş olacaklardır.

Bununla birlikte, 4572 sayılı Kanunda yapılan bu değişikliklerin hayata geçirilmesi, uygulama usullerinin belirlenmesi, günümüz işletmecilik anlayışı ve kooperatifçilik ilkelerinin daha etkin değerlendirilmesi, yaşanan sorunların çözümlenmesi ile şeffaf, hesap verebilir, etkin ve verimli yönetimin yerleşmesi amaçlarıyla kooperatif ve birliklerin görüşleri de alınarak örnek anasözleşmelerde köklü değişiklik çalışmaları da yapılmıştır.

IV- SONUÇ

Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri bir asırlık geçmişleri içerisinde farklı Kanunlara bağlı olarak farklı dönemler yaşamış ve aynı zamanda faaliyetlerini yürütme usulleri, devlet bir kurumu gibi algılanmaları, ortak üreticilerin beklentileri, özkaynak yetersizliği, faaliyetlerin kredilerle yerine getirilmesi, etkin denetim yapılamaması ve profesyonel bir şekilde yönetilememesi sorunları ile karşı karşıya kalmışlardır. Yaşanan sorunlar ve devlete

bir yük haline gelmeleri nedeniyle, bu kuruluşları etkin ve sürdürülebilir bir şekilde özerk ve mali yönden bağımsız kılmak amacıyla 2000 yılında 4572 sayılı Kanunla yeniden yapılandırma yaşanmıştır. Bu kapsamda kooperatif ve birliklere belli bazı düzenlemeler yapılmış ve kamusal destekler sağlanmıştır.

Bununla birlikte, Birliklerin genelinde DFİF kredileri ile bunlara işletilen faizlerin ödenmesi noktasında büyük sıkıntılar ortaya çıkmış ve zaman içerisinde işleyişle ilgili istenmeyen neticeler oluşmuştur. Dolayısıyla, hem mali hem de yapısal sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla 2013 yılında 4572 sayılı Kanunda köklü değişiklikler yapılmıştır.

Yeni döneme ilişkin olarak yapısal sorunların giderilmesi konusu ile ilgili olarak; ortaklık payının devrine imkan verilmesi, birbirleri ile yapılan muameleden borsa tescil ücreti alınmaması, faaliyet ve kararlarda rasyonel işletmecilik, kurumsal yönetim ve kooperatifçilik ilkelerinin dikkate alınması ve basiretli bir tacir gibi davranılması, birlik yönetim kurulu üyelerinin en az ikisinin dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olması, kooperatiflerde müdürün yönetim kurulu üyesi olması, yönetim kurulu üyelerinin görev süreleri dolmadan azillerinin zorlaştırılması, yönetim kurulunun karar, gözetim ve denetim organı olması, icranın ise genel müdürlüğe bırakılması, etkin olarak görev yapmayan denetim kurullarının kaldırılarak bağımsız denetim sisteminin getirilmesi, faaliyetlerde bir kötüye gidiş olması durumunda mevcudiyeti tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşmaması bakımından önceden tespit edilmesi sistemin getirilmesi şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.

Diğer taraftan, mali sorunların giderilmesi konusunda da; DFİF kredilerinin anapara ve işlemiş faizlerinin yeniden yapılandırılarak yaklaşık yarıya indirilmesi, bunun da yılda bir defa olmak üzere 15 eşit taksite bölünmesi, böylece birliklerin kamu kaynaklarından uzun yıllar faydalanmasının sağlanması, bilançolardaki açıkların yedek akçelerden ve fonlardan karşılanmadığı takdirde, bunun kapatılması için ortaklara ek ödeme yükümlülüğü getirilmesi, ayrıca DFİF kredilerini geri ödemeleri mümkün olmayan ve 6183 sayılı Kanuna göre takibata uğramış olan birliklerin, tasfiyeye girmeleri halinde bu borçları ve kamuya olan tüm borçlarının terkin edilmesi şeklinde düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Kanunda yapılan bu değişiklikler ve bunların hayata geçirilmesinde çok büyük önem taşıyan örnek anasözleşmeler, kooperatif ve birliklerin yaşadıkları sorunların giderilmesine ve sürdürülebilir bir mali yapıya kavuşmalarına hizmet edecektir. Üretici ortakların ürünlerinin alınması, işlenerek mamul haline getirilmesi ve piyasanın taleplerine uygun olarak pazarlanması konuları üzerinde faaliyet gösteren tarım satış kooperatif ve birliklerinden de etkin ve verimli bir şekilde yönetilmeleri, rasyonel işletmecilik, kurumsal yönetim ve kooperatifçilik ilkelerini dikkate almaları, faaliyetlerini kuruluş amaçları doğrultusunda ve sorun yaşamadan sürdürebilmeleri ve giderek mali yönden güçlenmeleri beklenmektedir.

Seçkin CENKİŞ
Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü
Daire Başkanı